

PRZEWODNIK RÓLNICZO-PRZEMYSŁOWY.

Rok siódmy,

Leszno,
dnia 1. Września 1943.

Spis rzeczy. *Instrukcja do urzędzenia i oczyszczowania włościan w dobrach najmiłościwiej darowanych. (Dalszy ciąg.) — Uwiadomienie.*

Instrukcja

do urzędzenia i oczyszczowania włościan
w dobrach najmiłościwiej darowanych.

(Dalszy ciąg.)

Rozdział II.

O wykonaniu urzędzenia.

A. Sporządzenie projektu urzędzenia.

Artykuł 22.

Skoro czas przepisany do urzędzenia włościan dóbr rozdarowanych zbliży się, właściciel takowych powinien na zasadach, w rozdziale poprzednim wskazanych, niemniej w ścisłym zastosowaniu się do przepisów Najwyżej pod dniem 1^{go} Października 1835. r. wydanych, złożyć Kommissyi rządowej przychodów i skarbu projekt, w jaki sposób włościan urządzić zamierzył. W projekcie tym może być albo oddzielenie posiadłości, jako główne uporządkowanie gospodarstwa, oddzielnie przedstawione, a następnie osobny plan podzielenia gruntów włościańskich do

zatwierdzenia wniesiony, albo też obie te czynności jednem dziełem objęte.

Jeśli projekt obejmować będzie pierwszą czynność, powinna być do niego dołączona:

a, Mappa wskazująca dawne i nowe granice posiadłości, oddzieleniu ulegających.

b, Rejestr separacyjny, do tego stosownie ułożony.

c, Rejestr klasyfikacyjny posiadłości każdej wsi w dawnych i nowych granicach.

d, Protokoła deklaracyjne stron interesowanych.

e, Objaśnienie działania i wnioski, w czém wdania się, decyzji, współdziałania, lub tym podobnych ze strony Kommissyi rządowej przychodów i skarbu potrzeba.

Jeżeli zaś projekt nietylko dzieło oddzielenia posiadłości, lecz i podział gruntów włościańskich, czyli całkowite urzędzenie obejmować będzie, potrzeba

prócz wyżej wymienionych dowodów *ad a, b, c, d i e*, dołączyć:

a, Projekt na mapie podziału gruntów włościańskich, obejmujący dawne każdego osadnika posiadłości i nowe dla niego przeznaczone przestrzenie.

b, Pomiar szczegółowy posiadłości każdego osadnika podług dawnego i nowego stanu z porównaniem.

c, Rejestr klasyfikacyjny osadami podług dawnego i nowego stanu.

d, Protokół deklaracyjny włościan tak do klasyfikacji jak i podziału osad.

e, Wyrachowanie intraty z porównaniem i podziałem jej na szczegółowe osady.

f, Wyjaśnienie całego działania z wnioskami, jakie w skutek projektu potrzebnymi się okażą.

Artykuł 23.

Do zrobienia tego projektu podług myśli właściciela i zaszytych układów z włościanami i innymi stronami interesowanymi, powinien być użyty Geometra przysięgły patentowany, mający poświadczenie Kommissyi rządowej przychodów i skarbu, iż z tego rodzaju czynnościami jest obeznany i wykonywać je może.

Protokół z włościanami powinny być spisane przed Wójtem Gminy miejscowej lub ościennój, gdyby obdarowany sam ten urząd sprawował. Spisujący protokół za rzetelność ich osnowy i podpisy stron odpowiedzialny będzie z osoby i majątku. Protokół te powinny obejmować w sobie zastrzeżenie, iż od chwili ich podpisania obowiązują właściciela dóbr, a włościan wtenczas, gdy je Kommissya rządowa przychodów i skarbu zatwierdzi.

Dla nadania urzędowości całemu projektowi, właściciel dóbr w czasie układania go wyjedna za pośrednictwem rządu gubernialnego zjazd assessora okręgowego, który po bliższem rozpatrzeniu się w rzeczy i po załatwieniu przedmiotów, które przez niego załatwione być mogą, dzieło przesyłać się mające Kommissyi rządowej, podpisem swoim uzupełni, i uwagi, jakie znajdzie być koniecznymi, do dzieła zamieści.

Układy względem oddzielenia posiadłości ze stronami prywatnymi, uskutecznione być powinny podług form prawem przepisanych: układy z posiadłościami dóbr duchownych, miejskich, instytucyjnych i t. p., pod opieką Kommissyi rządowej spraw wewnętrznych i duchownych zostających, w sposób, jaki taż władza przepisze; w obu zaś razach delegowany ze strony rządu gubernialnego assessor okręgowy, lub inny urzędnik pilnujący całości majątku, majorat stanowiącego, niemniej praw włościan, obecnym być powinien i dzieło wspólnie z innymi podpisać.

Artykuł 24.

Kommissya rządowa przychodów i skarbu przesłany sobie projekt oddzielenia posiadłości, lub podziału gruntów włościańskich, lub oba razem, według uznania albo zatwierdzi, albo zażąda zmian, jakie uzna za potrzebne, albo ześle urzędnika na miejsce, dla wykonania rewizyi lub sprostowania omyłek, lub nareszcie znalazłszy dzieło zupełnie przeciwne przepisom, każe oddzielenie posiadłości, lub urządzenie włościan na koszt obdarowanego, swemu urzędnikowi wykonać: zgola, postąpi podług uznania stanu rzeczy.

Wolno jest wszakże obdarowanemu, dla skrócenia działania lub też pośpiechu, zażądać od Kommissyi rządowej przychodów i skarbu, aby na koszt jego urzędnik skarbowy całe dzieło wykonał, o co wcześniej przedstawienie uczynić jest obowiązany.

Artykuł 25.

Gdzieby która wieś kolonialnego podziału gruntów nie przyjęła, spisany z jej osadnikami tego nieprzyjęcia protokół, podług przepisu art. 7. Nr. 2. powinien assessor okręgowy sprawdzić, powtórzyć im wszystkie dobrodziejstwa, jakie podział im projektowany za sobą pociąga, i wyjaśniwszy obok tego, jak ich urządzić chciano, jakie z tego dla ich gospodarstwa spłynęłyby użytki, zapisze w nowym protokole powody, które włościan do nieprzyjęcia podanego im projektu zniewoliły i załączy swoje uwagi, czyli i w jaki sposób urządzenie zamierzone mogłoby przyjść do skutku. Protokół taki załączony być powinien do planu urządzenia dóbr Kommissyi rządowej przychodów i skarbu, do zatwierdzenia przysłanego.

B. Wykonanie projektu na gruncie.

Artykuł 26.

Ponieważ urządzenie włościan, jako połączone z wielu trudnościami, nie da się w niektórych dobrach, a szczególnie obszernych i pomieszanych z obcymi posiadłościami, w jednym roku do skutku doprowadzić, główną przeto zasadą w tej mierze będzie, iż każdy obdarowany najpóźniej w drugim roku od daty ostatecznego oddania mu dóbr, winien będzie podać Kommissyi rządowej przychodów i skarbu częściowy lub całkowity plan urządzenia włościan, w zastosowaniu się do rozdziału I. ni-

niejszej instrukcyi ułożony, a zaś podając resztę projektów, następnie całe urządzenie włościan, rokiem przed terminem do oczynszowania ich przepisany, czyli z końcem piątego roku od terminu ostatecznego oddania mu dóbr, zupełnie ukończyć.

Postępując przeto podług powyższej zasady, skoro Kommissya rządowa przychodów i skarbu projekt oddzielenia posiadłości lub podziału gruntów włościańskich, lub też oba razem zatwierdzi, i właścicielowi dóbr do wykonania prześle, ten (jeśli jakie ważne przeszkody nie zajdą) powinien być w tym samym roku wykonany, w którym potwierdzenie nastąpiło.

Trudności, jakieby temu na przeszkodzie stanąć mogły, winny być wcześniej przewidziane i usunięte, szczególnie zaś z podaniem projektu podziału gruntów włościańskich tak się urządzić należy, aby nietylko do zatwierdzenia go czas potrzebny pozostał, ale nadto aby włościanie obsiew ozimy już na nowych, stale dla nich przeznaczonych gruntach, zaprowadzić mogli.

Artykuł 27.

Równocześnie kiedy Kommissya rządowa przychodów i skarbu projekt urządzenia zatwierdzi, wyznaczy i wskaże obdarowanemu urzędnika, który nad wykonaniem tego projektu ze strony jej dozór mieć będzie. Gdyby przeto w czasie wykonywania podziału gruntów jakie utrudzenia zająć miały, urzędnik ten będzie miał prawo, takowe zgodnie z głównymi zasadami urządzenia załatwiać, a w razie gdyby jego pośrednictwo nie odniosło skutku, Kommissya rządowa przychodów i skarbu spór ostatecznie zadecyduje.

Artykuł 28.

Po wykonaniu podziału na gruncie (jeśli jeszcze przy robieniu projektu nie ułożono się z włościanami, kto jaką osadę z kolei odbierze, lub też podział nie został zastosowany do posiadłości każdego przed urządzeniem:) rozdanie osad winno być pozostawione albo gromadzie, albo wybranym na ten cel przez gromadę kilku najstarszym, najlepszym i najzaufanyszym gospodarzom: obdarowany w takim razie powinien ogłosić włościanom, jakie obowiązki i ciężary i jaki czynsz do każdej osady jest przywiązany, i być tylko między nimi pośrednikiem, broniąc praw tych, którzyby przy podobnym rozdaniu osad ukrzywdzonymi być mogli.

Artykuł 29.

Gdy już rozdanie osad nastąpi, spisany być winien protokół tej czynności, a następnie ułożona tabella prestacyjna podług wzoru lit. J. i włościanom wręczona. Protokół pomieniony i drugi eksemplarz tabelli prestacyjnej nadesłany być ma Kommissyi rządowej przychodów i skarbu, dla uregulowania podatków każdej wsi, do nowego jej uposażenia zastosowanych.

Artykuł 30.

Wsiom, które nowego urządzenia nie przyjęły, skoro został dodany grunt od folwarków i między nich podzielony, winno być także dodatkowo zapisane w tabelli prestacyjnej, w ich ręku znajdującą się, ile z tych gruntów płacić są winni skarbowi, dziedzicowi i probostwu (jeśli grunta dziesięcinie były uległe). Rozdanie podobnych gruntów zastosowane być powinno do zasady art. 28.

C. Przenoszenie i stawianie budowli.

Artykuł 31.

Podział gruntów włościańskich na osady mające wszystkie pola w jednej przestrzeni, czyli, tak zwany podział kolonialny, pociąga za sobą potrzebę przenoszenia budowli, lub stawianie nowych, gdzie stare przenieść się nie dadzą. Skoro przeto osady rozdane zostaną, wypada zaraz w skutek art. 21. Najwyżej zatwierdzonych przepisów z d. 1° Października 1835. (1) przystąpić do tej czynności, zaczynając naprzód od tych osad, które najodleglej od dotychczasowego siedliska wsi są położone.

Zabudowanie osad podług nowego podziału tak powinno być prowadzone, aby przed terminem oczynszowania każdy osadnik już na swojej osadzie zamieszkał.

Budowle stawiane powinny odpowiadać potrzebie gospodarskiej, każda podług przepisów ogólnych policyjnych i budowniczych powinna mieć podmurowanie, a kominy w domach mieszkalnych z cegły palonej nad dach wyprawowane.

Odległość między budowlami gospodarskimi, powinna być dostateczną, aby w przypadku pożaru jednych, łatwy ze wszęch stron był do nich przystęp, a drugie od pogorzeli mogły być uchronione.

Podwórza powinny być odpowiednio wygodnie i porządkowi, mieć potrzebne odcieki wilgoci. Obdarowany

(1) Art. 21. brzmi jak następuje: Przenoszenie i nowe wznoszenie budowli włościańskich, gdyby tego w skutek urządzenia była potrzeba, nastąpić winno kosztem obdarowanego, który ma prawo żądać od włościan pomocy w robociznie pieszej i sprzężajnej.

winien prócz tego dołożyć starania, aby zabudowania były osadzone drzewami stanowiącemi ozdobę i ochronę od pożarów, i zachęcać osadników do zakładania ogrodów owocowych, robienia żywych płotów utrwalających ogrodzenia, zgoła, zaprowadzenia w podobnych osadach wygody, porządku, czystości i upiększenia.

D. Obowiązki włościan przy urządzeniu.

Artykuł 32.

Każda wieś winna jest w czasie urządzenia dostarczać robocizny sprzężajnej i pieszej, mianowicie:

a, do pomiaru, prowadzenia linii przy oddzieleniu własności, do sypania kopców, do podziału gruntów i innych czynności z temi związek mających, na wezwanie Jeometry za pośrednictwem wójta gminy.

b, Do wycinania drzewa na budowlę, do obrobienia go, zwiezienia, dostawy cegły, wapna, gliny, piasku, kamieni, materiału z przenoszonych budowli, do pomocy przy stawianiu budowli, plantowaniu miejsc, gdzie mają być stawiane budowle i t. p., podług rozkładu przez wójta gminy zrobionego.

Przytém zachowane być mają następujące zasady:

Ad a, Każdy pojedynczy Jeometra, użyty przy urządzeniu, ma prawo żądać na dzień do pomocy pięciu ludzi pieszych i jednej furmanki parokonnej do przejazdu z wsi do wsi najdalej do mil trzech; jednej furmanki podobnej do przecinania linii w lesie; do sypania kopców tylu ludzi pieszych, ile zażąda w stosunku wymaganego pośpiechu i miejscowości, nigdy jednak więcej jak trzydziestu; do wożenia darniny, dla obkładania kopców, jedną furmankę; nakoniec do zniszczenia starych

miedz i dróg, i zrobienia nowych, dwóch pługów i tyleż bron. W razie zaś gdyby z pomyłki Jeometry włościanie do jednej i tej samej roboty dwa razy użyci zostali, właściciel dóbr obowiązany będzie z należności Jeometry wartość dni, do jednorazowej tej roboty użytych, według cen miejscowych strącić i włościanom za pośrednictwem wójta gminy zapłacić; nawzajem zaś gdyby do pomocy, przez Jeometrę nakazanej, wyjść nie chcieli, mogą być na koszt winnych inni ludzie najęci.

Ad b, Ten, dla którego budowle są przenoszone, lub stawiane, winien jest, ile mu tylko czasu od robót rolniczych, utrzymanie jego stanowiących, zbędzie, obrócić swe siły do pomocy przy budowlach dla niego stawianych: — oprócz tego cała gromada ze wsi ma obowiązek iść w pomoc budującemu się, a gdyby sama bez zbytniego przeciążenia, lub opóźnienia robót rolniczych wydołać temu nie mogła, inne wsie dóbr darowanych obowiązane są dostarczyć na ten cel ludzi i podwód potrzebnych. Wójt gminy miejscowej, podług obszerności przedsięwziętej roboty, powinien zrobić rozkład pomocy przez gromadę miejscową lub inne wsie budującemu się potrzebnej i dopilnować, aby ani żadne nadużycie i przeciążenia miejsca nie miały, ani też włościanie nie trafniem lub zbyt niem użyciem ich sił, nie byli pozbawieni możności obrobienia swego gospodarstwa, jako jedyne go źródła, z którego uiszczać się mają z powinności gruntowych i zaspokajać ciężary do ich osad przywiązane.

Artykuł 33.

Pale, tyki i inny materiał drzewny, do pomiaru i podziału gruntów przy

urządzeniu wsi potrzebny, właściciel dóbr dostarczy, włościanie zaś takowy wyciąć i zwieźć są obowiązani; nadto oni są obowiązani pilnować, aby materiał ten nie był uroniony, aby miedze, drogi i t. p., nowo wyprowadzone i wytknięte, niemniej kopce, niszczone nie były.

Rozdział III. Oczynszowanie włościan.

A. *Przyjęcie deklaracji od włościan.*

Artykuł 34.

Po urządzeniu i ocenieniu gruntów włościańskich, po wręczeniu im tabelli prestacyjnej, wykazującej, ile który z pojedynczych osadników czynszu ma opłacać; nareszcie po zbliżeniu się terminu sześcioletniego od daty ostatecznego oddania dóbr obdarowanemu; włościanie powinni być przez dziedzica zawiadomieni, iż mają zostawiony wybór, czy chcą od roku gospodarskiego, to jest: 1. Czerwca, z gruntów im nadanych płacić czynsz, dawać osep lub robociznę odbywać, albo też częściowo wszystko wykonywać.

Zawiadomienie podobne powinno przynajmniej na pół roku przed 1. Czerwca w urzędzie wójta gminy, szczegółowo każdej wsi, protokółarnie być zrobione. Obok tego zaś, ponieważ włościanie mają wybór uiszczania się z czynszu bądź gotowizną, bądź osepami, lub robocizną, potrzeba ich zarazem zawiadomić, jakie są ceny każdego rodzaju zboża i jakie ceny robocizny.

Ceny te zastósowane być powinny do cen normalnych rządowych.

Artykuł 35.

Deklaracją podawać winien każdy szczegółowy osadnik, gdyż każdemu wolno jest inaczej się z dziedzicem ułożyć; po zamknięciu zaś protokołu, potrzeba im zostawić cztery tygodnie czasu do namysłu i zastrzedz, iż po upływie tego terminu, mają się powtórnie stawić, i albo pierwotną deklarację za dobrowolną uznać, lub też kto jakich zmian zażąda, takowe do protokołu zażyktować.

Kto się po czterotygodniowym namysle nie stawi, deklaracja jego pierwsza, uważana zostanie za ostateczną. Kto zaś deklaracją powtórną złoży, ta już więcej zmianie uledez nie może.

Osadnik, który sobie obierze uiszczanie się z czynszu robocizną lub dawaaniem osepu, w stosunku całego lub części czynszu, winien się zarazem zadeklarować, na jak długo obowiązek podobny przyjmie na siebie, to jest: czy na lat sześć, dwanaście lub więcej. Obowiązkiwanie się jednak podobne, nie może być na czas krótszy, jak na lat sześć, a nawzajem nie może być przyjęte na zawsze; gdyż w razie śmierci osadnika, jego następcą ma prawo nowego żądać układu, i ten mu odmówiony być nie może. Podobnie gdyby który osadnik zamierzył robocizną czynsz uiszczać, nie wolno mu na odrobienie więcej jak dni trzech na tydzień zobowiązywać się.

Artykuł 36.

Ponieważ każdemu osadnikowi, urządzonemu na sposób kolonialny, wolno jest z czynszu częściami lub na raz na własność okupić się, wypada przeto w czasie przyjmowania deklaracji jak wyżej objawić włościanom, jaki który

z nich kapitał na taki przypadek zapłacićby musiał, i jakimi częściami, odpowiednio art. 8. zasadniczych przepisów (2), takowy spłacony być może, nakoniec zostawić wolność każdemu, czy chce zaraz zdeklarować się do okupu, i w jaki sposób, lub też czy na później zdeklarowanie się swoje w tej mierze odkłada.

B. Warunki czynszowania.

Artykuł 37.

Przyjmując w powyższy sposób deklaracją od włościan, wypada zarazem ogłosić im warunki czynszowania niżej wyszczególnione: wszystkie zaś wątpliwości wniesione tak im wyjaśnić, aby to, co stanowić ma przyszłe ich obowiązki i dobrodziejstwa, dokładnie pojeli lub zrozumieli.

Artykuł 38.

Każdy osadnik bez różnicy, czyli czynsz, osep lub roboczną uiszczając ma obowiązek, jest właścicielem użytkowym gruntu posiadanego, oraz właścicielem zupełnym budowli i tego wszystkiego, co się na jego gruncie znajduje. Wszelkie użytki tak zwyczajne, jako i nadzwyczajne, należą wyłącznie do osadnika, jak gdyby był zupełnym swą posiadłością właścicielem. Prawo tylko propinacyi jest mu zabronione, to jest: iż trunków krajowych wyrabiać, ani ich na szynk lub inną spekulację z ob-

cję własności sprowadzać nie jest mocen, wyjąwszy gdyby prawo propinacyi już poprzednio z tytułu prawnego nabył.

Artykuł 39.

Jeżeliby osadnik cegielnię, torfiarnię, lub inną kopalnię założyć przedsiębrał, i przez to powierzchnia gruntu użytkownego miała być zniszczona, natenczas obowiązany będzie poprzednio spłacić odpowiednią część czynszu, osep lub robocizny z osady przypadającej, a to w stosunku przestrzeni gruntu na kopalnię przeznaczoną.

Artykuł 40.

Osadnicy, jako właściciele użytkowi, obowiązani są prócz powinności na rzecz obdarowanego zastrzeżonych, ponosić i opłacać wszelkie podatki i ciężary ogólne krajowe, jakoteż gminne, administracyjne i policyjne, tak zwyczajne jako i nadzwyczajne, terażniejsze i przybyć mogące. W szczególności zaś obowiązani są osadnicy opłacać dziesięcinę jeżeli się ta należy, jakoteż składkę Towarzystwa ogniowego, w którym swoje budowle zabezpieczone mieć powinni, i wreszcie przykładać się wspólnie z folwarkiem, gdzie się ten znajduje, do utrzymania stróża nocnego i narzędzi ogniowych, a to w stosunku wartości zabudowań, w Towarzystwie ogniowym zabezpieczonych. Każdy osadnik obowiązany jest własnym kosztem stawiać i utrzymywać mosty na jego gruncie będące i do jego wyłącznego użytku potrzebne. Mosty zaś do użytkowania gminy przeznaczone, powinny być stawiane i utrzymywane kosztem wspólnym osadników i folwarków w stosunku przestrzeni swęj własności. Wreszcie do utrzymywania dróg publicznych, do stawiania i utrzymywania mostów i dro-

(2) Art. 8. brzmi jak następuje: Aby zachęcić włościan do większej pracowitości i gospodarności, wolno im będzie okupić się od wszelkich powinności, przez wniesienie na raz jeden lub częściami, kapitału odpowiedniego $\frac{3}{4}$ częściom dochodu dwudziestoletniego, podług stopy 5 $\frac{1}{2}$ procentu wyrachowanego; w częściowym wszelako spłaceniu, wnoszone raty nie mogą być mniejsze od złp. 100.

gowskózów na takich drogach, o tyle tylko osadnicy przykładać się będą, o ile do tego ustawami ogólnemi kraju zobowiązani zostaną.

Artykuł 41.

Na przypadek klęsk, pozbawiających osadnika połowy dochodu rocznego, jakoto: gradobicia, ognia, wylewu wód, powszechnego pomoru bydła i nieurodzaju zupełnego, osadnik ma prawo do ulgi w uiszczaniu obowiązków gruntowych, a to w tym sposobie: iż osep i czynsz mają mu być rozłożone na raty dwóch następnych lat nie przechodzące. Robocizna zaś, albo powinna być rozłożona, albo zamieniona na opłatę pieniężną, lub osep, podług wyboru osadnika. Do allewiacyi w podatkach i ciężarach krajowych, ma prawo osadnik tak jak wszyscy właściciele ziemscy.

Artykuł 42.

Osadnicy nieuiszczający czynszu, osep lub robocizny, prócz przypadku w artykule poprzednim przytoczonego, zmaglani będą do ich uiszczania drogą eksekucyi, w rozdziale następującym opisaną.

Jeżeliby czynsz lub osep za dwa lata zalegał, a robocizna za rok jeden, natenczas w Styczniu następnego roku ekonomicznego mogą być przeciw osadnikowi przedsięwzięte kroki o wywłaszczenie go z osady przez sprzedaż, podług form, w następującym rozdziale opisanych, przedsięwziąć się mającą.

Artykuł 43.

O ile osadnicy, na zasadzie przywilejów, wyroków prawomocnych lub innych prawnych tytułów, mieli prawo brania drzewa w lesie do donacyi należącym, w takim razie o tyle w kontrakcie opisać je należy, z wymienien-

niem ilości i gatunku drzewa. Prawo pastwiska, w lasach uzasadnione, na takich samych tytułach również w kontrakcie opisane być winno.

Artykuł 44.

Właściciele osad mogą swojemi posiadłościami dowolnie rozporządzać, tak przez umowy między żyjącymi, jakoteż na przypadek śmierci, a to z obowiązkami do gruntu przywiazanemi, pod warunkami poniżej zamieszczonemi.

Artykuł 45.

Podział osady dozwolony być nie może, nawet pomiędzy successorów przez prawo do spadku powołanych, jeżeli utworzyć się mające części, przynajmniej jednej włóki wynosić nie będą. Jeżeli w przypadku takiej niepodzielności spadkodawca nieoznacza, kto po nim ma objąć całkowitą osadę, i jeżeli successorowie pomiędzy sobą wyboru nieuczynią, lub względem sprzedaży osady nieulożą się, natenczas sprzedaż osady ma nastąpić podług formy, w rozdziale następującym przepisanej.

Artykuł 46.

Ani obdarowani, ani jego officjaliści nie mają prawa nabywania osad w dobrach darowanych.

Artykuł 47.

Nabywanie więcej osad, w takim tylko razie dozwolone być może, jeżeli przez ich połączenie w jednej osobie, przestrzeń utworzyć się mającej posiadłości trzy włóki przenosić nie będzie: osadnicy wszakże, którzy taką przestrzeń lub więcej przed darowizną dóbr posiadali, przy swoim prawie pozostają. Nabywający więcej osad, przed okupieniem się na własność nie jest mocen znosić zabudowań mieszkalnych, jakie na przybyłych osadach znajdować

się będą, owszem obowiązany jest utrzymywać je ciągle w dobrym stanie.

Artykuł 48.

Tak przy podziale osad, jakoteż przy ich odstępowaniu przez umowy między żyjącymi na rzecz osób obcych, prawa do sukcesyi po osadniku nie mających, przyzwolenie obdarowanego koniecznie jest potrzebne, pod nieważnością umowy, i bez takiego przyzwolenia nabywca osady do jej objęcia przypuszczonym nie będzie.

Artykuł 49.

Przyzwolenie ze strony obdarowanego udzielane być ma bezpłatnie, koszt zaś stępla ponosić mają osadnicy. Pozwolenie na podział osady odmówione być nie może, jeżeli przepis art. 45. będzie wykonany; również odmówione być nie może przyzwolenie na odstąpienie osady osobie obcej, jeżeli żadna nie zostanie zaległość dla obdarowanego, lub przez nabywcę zaraz jest płaconą. Jeżeliby obdarowany na zanesione do niego żądania w tej mierze w ciągu miesiąca żadnej nie udzielił odpowiedzi, natenczas samo milczenie zastępować będzie miejsce udzielonego przyzwolenia.

Artykuł 50.

Żądania o przyzwolenie na odstąpienie osad, powinny być zanoszone za pośrednictwem wójta gminy, woźnych sądowych, albo kommissarza obwodowego, którzy są obowiązani dać poświadczenie o czasie, kiedy to żądanie wniesiono, i takowe obdarowanemu lub jego pełnomocnikowi doręczyć i dowód na to uzyskać pod własną odpowiedzialnością. Odpowiedzi tą samą drogą udzielane być mają.

Artykuł 51.

Niewolno jest osadnikowi żadnych na swoją osadę zaciągać długów, dopóki nie spłaci $\frac{1}{3}$ czynszu lub innych obowiązków do jego osady przywiązanych. Przed spłaceniem tych obowiązków, żadne obciążenia do hipoteki osad wpisywane być nie mogą, chociażby wyrokami sądowemi od osadników zasądzone były. Długi przez osadników zaciągnięte, mogą być tylko z ruchomego ich majątku dochodzone, lecz nie mogą być ściągane z osady samej.

Artykuł 52.

Każdy osadnik, mający grunta swoje stale urządzone, może się uwolnić od uiszczania na rzecz obdarowanego czynszu, osepów lub robocizny, przez spłacenie kapitału odpowiadającego $\frac{1}{3}$ częściom tychże obowiązków, jako 5 procentu uważanych. Czwarta część obowiązków pozostanie przy gruncie i jako podatek stały w pieniądzach na rzecz skarbu opłacaną będzie.

Artykuł 53.

Osadnik chcący się okupić, może albo od razu złożyć cały kapitał wyrównywający jego obowiązkowi, albo też spłacać go częściami w summach okrągłych, przynajmniej złp. 100. wynoszących, prócz ostatniej raty, która w stosunku pozostającego długu może być mniejsza. Kapitały takie, po zawiadomieniu o tém właściciela dóbr, powinny być wnoszone na rzecz obdarowanego do depozytu kass obwodowych, lub innych, jakie Kommissya rządowa przychodów i skarbu przeznaczy.

Artykuł 54.

W każdym czasie i w miarę uzbierania funduszu, mocen jest każdy osadnik wnosić do kassy rządowej summy na okup przeznaczone, i w miarę tej spłaty, skoro kwit na to wydany właścicielowi dóbr okaże, uwolniony zostaje od uiszczania odpowiedniego czynszu, osep, lub robocizny, w racie zaraz najbliższej przypadającej.

Artykuł 55.

Jeżeliby jednak osadnik obowiązany był do uiszczenia robocizny, w takim razie okupienie się od niej nie może nastąpić bez wiedzy obdarowanego i przed terminem umową wskazanym.

Artykuł 56.

Czynsz z każdej osady po urządzeniu jej ustanowiony, bez względu czy uiszczany będzie gotowizną, osepem lub robocizną, obrócony zostanie na tyle korcy żyta, ile ich przez podzielenie summy czynszu przez cenę normalną rządową jednego korca tego zboża wypadnie.

Ilość ta korcy żyta, będzie na zawsze stałą i niewzruszoną, lecz czynsz, czyli procent od wartości ziemi, oznaczony przez tę ilość korcy żyta, podlegać będzie co lat trzydzieści, aż do zupełnego wykupienia się osadników, zmniejszaniu się lub powiększaniu w stosunku do cen targowych tego zboża w mieście właściwem obwodowem w ciągu upłynionych lat trzydziestu praktykowanych, a to w ten sposób: iż summa cen tych z jednego roku razem dodana, i podzielona przez ilość pozycji dodanych, wykaże cenę średnioproporcjonalną jednego roku, a trzydzieści podobnych cen rocznych do siebie dodanych i podzielonych przez trzydzie-

ści, poda iloraz, który oznaczać będzie cenę jednego korca żyta. Przez cenę tę pomnoży się więc ilość korcy żyta, przy pierwotnem wyrachowaniu czynszu stale ustanowiona, a wtenczas okaże się czynsz w gotowiznie, na przyszłe lat trzydzieści do opłacenia przypadły. Lata, w których z powodu klęsk i powszechnego w okolicy nieurodzaju, ceny żyta były nadzwyczajne, do powyższego obrachunku wchodzić nie mogą, lecz w ich miejsce zaliczone będą ceny najwyższe z lat zwyczajnych. Czynsz podobny nie może być ani niżony, ani podwyższony więcej nad $\frac{1}{4}$ część tej summy, jaka w ostatnich trzydziestu latach była dziedzicowi uiszczoną.

Artykuł 57.

Jeżeli osada okupiona miała urządzoną hypotekę, wykreślenie z niej obowiązków, na rzecz obdarowanego zapisanych, za okazaniem kwitu kassowego i poprzedniem rządu gubernialnego przyzwoleniem następować powinno.

Artykuł 58.

Osadnik każdy będąc obowiązany przestrzegać spokojnego posiadania gruntów, jakie mu oddane zostaną, obowiązany jest własnym kosztem prowadzić następnie wyniknąć mogące processa o posiadanie, czyli tak zwane processa possessoryjne. Jeżeliby zaś proces petytoryjny bądź o własność gruntu, o granicę, lub jaką służebność miał być prowadzony, natenczas, dopóki się osadnik nie okupi, i przez to nie nabędzie zupełnej własności, obowiązkiem jest obdarowanego własnym kosztem taki proces prowadzić i być rękojmią osadnikowi na przypadek przegranej.

Artykuł 59.

Wszystkie czynności, ściągające się do urządzenia i oczynszowania włościan, wolne być mają od użycia papieru stęplotowego.

Artykuł 60.

Koszta spisowywania kontraktów powinny być zaspokojone po połowie przez osadników i obdarowanego.

C. *Spisanie kontraktów.*

Artykuł 61.

Po przyjęciu od włościan protokółnej deklaracji, w jaki sposób czynsz od nich należny chcą uiszczać, spisany być powinien z każdym osadnikiem urządzonym kontrakt, podług warunków oczynszowania wyżej wymienionych i form, jakie poniżej są wyłuszczone.

Kontrakty te zawierane być powinny pomiędzy obdarowanym lub jego szczególnie umocowanym, a każdym pojedynczo osadnikiem, w trzech eksemplarzach, w obecności dwóch przynajmniej świadków przez osadników wybranych, czytać i pisać umiejących, oraz w obecności wójta gminy właściwej, który obowiązany jest poświadczać tożsamość osób stawających, własnoręczność ich podpisów, jak niemniej, czy osadnicy oświadczyli, że wszystkie warunki kontraktu z własnej i dobrej woli przyjmują.

Za nierzetelne poświadczenie wójta gminy będzie odpowiedzialny, jako dopuszczający się fałszu w urzędzie.

Artykuł 62.

W każdym kontrakcie wymienić należy przestrzeń osady z powołaniem jej numeru i położenia na mappie, całą wieś wyobrażającą; powinny być opisane znaki graniczne, jakie na gruncie przy osadzie zamieszczone zostały; wyszcze-

gólniona ilość czynszu, jaki z osady należy, sposób, w jaki z niego osadnik uiszczać zobowiązał się, wreszcie czas i miejsce składania czynszów, odbywania robocizny, lub dawania osepów, z wymienieniem sposobu odbywania drugiej i miar, na jakie oddawany ma być osep.

Czynsze i osepki uiszczane być powinny za rok ekonomiczny, od 1. Czerwca zaczynający się, w środku tego roku, a mianowicie w miesiącach Listopadzie i Grudniu każdego roku; robocizna zaś wykonywaną być ma podług zasad tabelłą prestacyjną i regulaminem pańszczyźnianym opisanych. Czynsz, osep, lub robocizna, powinny być składane lub uiszczane do tego folwarku, do którego poprzednio składane lub uiszczane były; a jeżeliby ten folwark od dóbr darowanych był oddzielony lub zniesiony, natenczas obowiązki te przeniesione być mają w inne miejsce, jakie obdarowany przeznaczy.

Artykuł 63.

Protokół deklaracyjny, kontrakty i tabelle prestacyjne, podpisem stron opatrzone, wraz z mappą i rejestrem podziałowym, przesyłane być winny do zatwierdzenia Kommissyi rządowej przychodów i skarbu, układ bowiem cały nabiera mocy obowiązującej względem osadników wtenczas dopiero, gdy je władza ta za zgodne z przepisami uzna i zatwierdzi.

Artykuł 64.

Kontrakty, przez Kommissyę rządową przychodów i skarbu zatwierdzone, nie mogą być w niczem bez przyzwolenia téj władzy zmieniane pod nieważnością tychże odmian, a w takiej osnowie, jak były zatwierdzone, po-

winy być przed Rejentem spisane i do ksiąg hipotecznych dóbr za pośrednictwem właściwego rządu gubernialnego wniesione.

Następnie każdy osadnik okupiony, mocen będzie urządzać na swoje imię hipotekę swojej własności, z ograniczeniem i obowiązkami kontraktem objętymi, i w takim razie mapę szczegółową swojej osady do akt hipotecznych złożyć.

Mappa całkowitej wsi, wyszczególniająca każdą pojedynczą osadę, powinna być przez dziedzica dóbr wraz z rejestrem pomiarowym w jednym eksemplarzu do dowodów przy księdze wieczystej złożona, a w drugim podobnym eksemplarzu, z dołączeniem tabelli prestacyjnej, zbiorowy dokument ich obowiązków stanowiącej, włościanom wydana.

D. *O włościanach nie urządzonych.*

Artykuł 65.

Włościanom, którzy urządzenia w sposób kolonialny nie przyjmują, nie służą inne dobrodziejstwa, jak te, które artykułami 38. 40. do włącznie 51. opisane zostały.

Artykuł 66.

Ponieważ urządzenia włościan ma być wykonywane bez żadnego przymusu, i niechącym korzystać z niego ma być zostawiony czas do namysłu,

ażeby się o korzyści własnej przekonali, i aby tym sposobem przygotować ich stopniowo do ocenienia nadanego im prawa, obdarowany przeto, skoro z woli najwyższej, przedłużenie sześćdziesięcioletniego terminu do urządzenia włościan za pośrednictwem Kommissyi rządowej przychodów i skarbu uzyska, obowiązany jest dwa lata przynajmniej przed upłynieniem takowego, włościan do deklaracji przywoływać, czy urządzeniu chcą się poddać lub nie? i protokół z nimi w tej mierze spisane, Kommissyi rządowej przychodów i skarbu nadsyłać. Jeżeli urządzenie przyjmą, to ma być wykonane podług przepisu artykułów powyższych; jeżeli zaś nieprzyjmą, w protokóle z włościanami spisany powinny być dokładnie wyjaśnione powody opierania się włościan, lub też przyczyny stojące temu na przeszkodzie, a od obdarowanego nie zawisłe. Assessor ekonomiczny każdego razu deklaracją podobną włościan sprawdzi i zgodność protokołu z takową poświadczy.

(Dokończenie nastąpi.)

Uwiedomienie. Nie wyszłe dotąd z winy Redaktora zaległe numera roku szóstego pisma tego, mają, podług zapewnienia Redaktora, wkrótce wyjść w druku.

Leszno, 1843. Ernest Günther.

PRZEWODNIK wychodzi, za współdziałaniem Towarzystwa rolniczego wielk. księstwa poznańsk. w Gnieźnie i Wydziału przemysłowego Kasyna gostyńskiego, co dwa tygodnie, obejmując półtora arkusza. Przedpłata wynosi półrocznie 1 talar 15 sgr., czyli 9 złp., i przyjmuje się **po wszystkich królewskich urzędach pocztowych, tudzież księgarniach krajowych i zagranicznych.**

Nakładem i czcionkami Ernesta Günthera w Lesznie.